

ÇOCUKLARA YÖNELİK CİNSEL TACİZ VE İSTİSMARA KARŞI ÖNLEYİCİ EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Ebru Kır

ÖZET

İnsan topluluklarındaki en önemli değerlerden biri çocuklardır; çünkü çocuklar geleceğin teminatı ve toplumun devamının garantisidir. Toplum içinde bu kadar önemli bir yerde durmaları, zarar görebilecekleri etkenlerden korunmalarının sağlanması ile haklarının korunmasını da beraberinde getirir. Bu sebeple Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de “*çocuğun ana-babasının ya da bakımını üstlenen kişinin yanında iken dahi bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet ve suiistimale uğramasının engellenmesini, yasal, idari, toplumsal, eğitsel önlemler alınmasını*” öngörmektedir. Lakin bu öneme ve de devletlerin imzalamış olduğu çocuklara dair sözleşmelere rağmen, çocuklara yönelmiş şiddet, istismar, sömürü de önemli boyutlara ulaşmakta ve gün geçtikçe artmaktadır. Çocukların, gelişim düzeyi olarak yetişkinlerden farklı beden ve zeka seviyelerinde olmaları ve kendi süreçleri ölçüsünde bazı toplumsal, sosyal becerileri daha yeni yeni kazanıyor olmaları bazı kişilerin onları kullanabilecekleri veya üzerlerinde insana dair olmayan muameleleri rahatça gerçekleştirebilecekleri bir alan oluşturmaktadır. Bu sebeplerle, çocukların ve adolesanların (ergenlik dönemindeki gençlerin) istismar edilmesi özellikle de cinsel yönden istismar ve taciz edilmelerinin etkileri¹ tüm hayatları boyu aşılamaz sonuçlar oluşturmaktadır. Böylelikle minik zihinlerde ve bedenlerde yıllar boyu devam edecek büyüdüklarinde de travmatik olayların yaşanmasına sebep olacak durumlar açığa çıkmaktadır. Bu olguların aşılmasında, istismarla karşılaşması olası olan çocukların haklarının korunması, suçlulara yeterli cezai yaptırım uygulanması, psikolojik desteğin sağlanması, gerektiği yerde maddi desteğin verilmesi, gerekiyorsa aileden uzaklaştırılması gibi bir dizi önlem alı-

¹ Bu etkiler dört başlık altında toplanabilir (Finkelhor ve Browne, 1985; Walker, 1988): Birinci olarak zedelenmiş cinsellik ifade edilebilir. (Traumatic Sexualisation). Yaşanılan istismar, cinsellik algısında karmaşa yaratmakta ve hem cinsel duygular, hem de cinsel tutumların normal gelişimlerinden sapmasına ve uygun olmayan biçimler almasına neden olmaktadır. (Kendall-Tackett, Finkelhor, Williams, 1993). Özellikle çocuk birden fazla cinsel istismara maruz kalmışsa, cinselliğe ilişkin tutumlarının olumsuz etkilenmesinin yanında, ilerleyen yıllarda beden imajlarının bozulmasına, cinselliği ve kendi bedenini kirli, pis algılamasına neden olmakta, benlik saygılarının diğerlerinden daha düşük olduğu gözlenmektedir (Alexander ve Lupfer, 1987) ve sağlıklı bir cinsel gelişim sürdüremedikleri rapor edilmektedir. (NCH Children and Families Project Staff, 2001). Çocuğa cinsel doyum amacı ile yaklaşan kişi onun sevgisinden yararlanmış ve ona hediyeler vermişse, bu davranışlar çocukta cinsel davranışlarla ilişkili olarak ahlak karmaşası yaratmaktadır. İstismar edilen çocuk, cinselliği bir alış veriş- olarak değerlendirmekte ve yaşam boyunca sevgi elde edebilmek için cinsellik gerekeceği gibi yanlış sonuçlara ulaşabilmektedir. Çocuk, böyle bir eyleme zorlanarak ve hırpalanarak itilmişse, bu deneyimler çocuğun cinsellikten korkmasına, kaçınmasına ve kaygı yaşanmasına neden olmaktadır. (Finkelhor, 1986). Küçük yaşlarda bile (3-6 yaşlar) istismara uğrayan çocukların uğramayanlara oranla daha fazla psikosomatik tepkiler geliştirdikleri de gözlenmektedir. (Friedrich ve Schafer, 1995).

nabilir. Ayrıca, bu yaşananların olumsuzlukların azaltılması için hem çocukların, hem de ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir ki böylelikle hem mağdur olma potansiyeldekiler korunurken, suçlu olma potansiyelinin de önüne geçilebilmesi için adımlar atılmış olsun. Bu sebeple de önleme çalışmaları önemli bir noktada yer almaktadır. Önleme çalışmalarında toplumun her kesiminin üzerinde durulması gerekir. Özellikle eğitim çalışmalarıyla sadece çocukların değil, anne-baba, eğitmen, doktor, bakıcı ve çocuklarla uğraşan uğraşmayan iş kollarının tümünde bir hassasiyet ve de bilinç düzeyinin oluşturulması şarttır. Bu çalışmada, sayılan sebepler nedeniyle konu “çocuklara yönelik cinsel istismarı önleyici çalışmalar” bağlamında eğitimdeki önleyici çalışmalar olarak ele alınacaktır.

GİRİŞ

İnsan gelişimini daha iyi anlamak için, gelişim psikologları insanı belli yaşlarda ve belli becerilerinin odaklaştığı dönemler içinde incelemektedir. Gelişim ömür boyu devam eden bir süreç olduğundan, bu süreçteki belli dönemlerin ve belli becerilerin özellik ve davranış kümelerini Havinghurst²değişik yaşam dönemleri itibarıyla öbeklemiştir. Gelişim dönemleri, Doğum Sonrası Dönem'den, Yetişkinlik Dönemine kadar aşağıdaki gibi şekilde sınıflandırılarak genelleştirilmiştir.

1. Bebeklik Dönemi (0-2 Yaş)
2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)
3. Son Çocukluk Dönemi (6-12 Yaş)
4. Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)

Her dönemin kendine has gelişim ödevleri mevcut olmakla beraber bunlar “Fiziksel Gelişim”, “Psiko-sosyal Gelişim”, “Bilişsel Gelişim” adları altında üç temel alanda incelenir. Her döneme ayrı ayrı bakıldığında, gösterilen gelişim hızının ve kazanılabilecek olumlu ve olumsuz davranışların farklı olduğu görülmekle beraber “kişiyeye özgülük” söz konusudur. Gelişimin kendine özgü doğası sebebiyle, insanın doğasını anlama açısından genel çerçeveye oturtmaya çalıştığımız “çocukluk” çağının nerede başlayıp nerede bittiğini ifade etmek için her insanın kendi gelişim özelliklerine bakılması gerekmektedir.

Gelişim psikolojisinde dönem üzerinden açıklanmaya çalışılan çocuk kavramı, hukukta iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlamda, küçüğü yetişkinden ayırmak amacı varken; ikinci anlamda ise ana-babaya olan soy bağıni belirtme amacı güdülmüştür.³ Fakat yukarıda da ifade ettiğimiz gibi her kişinin farklı gelişim hızlarına sahip olduğu gerçeği, sağ olarak doğmuş çocuğun, ne zamana kadar çocuk kabul edileceği tartışmasının yanında, çocukluk sınırının yaş ile mi, cinsel olgunluğa erişmek ile mi, yoksa fikri olgunluğa erişilmesi ile mi son bulacağı konusundaki bir tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Çünkü bedensel gelişimi yaşına uygun seyreden bir çocuğun veya ergenin bilişsel gelişimi bedensel gelişimini daha geriden takip edebilmektedir. Aynı şekilde bilişsel gelişimi daha geriden takip eden birinin de bedensel gelişiminin daha hızlı olması ihtimal dahilindedir. İnsan doğasının bu yapısıyla beraber, saydığımız dönemlerdeki bedensel- devinimsel ve bilişsel gelişim düzeyleri ve kazanımlarının yetişkinlerden farklı olması, onları “mağdur” olmaya daha yakın kıldığı gibi, aynı zamanda, çocukluk çağında maruz kaldığı doğru olmayan et-

² Dinçel, 2006

³ Akyüz, 2000

kiler, ergenlik döneminde veya ilerleyen dönemlerinde “suçlu” olmalarına da zemin hazırlayabilir. Bu sebeple devletler, bazı hukuki çerçevelerle çocukların gelişim dönemlerini olumsuz etkileyebilecek durumlardan onları koruma yoluna gitmişlerdir.⁴ Dünya üzerinde, çocuklara yönelik şiddet içerisinde en yaygın olanlarından biri olması ve sonuçları açısından da büyük zararlara yol açması bakımından “cinsel taciz ve istismar” bu olumsuzluklar içinde öne çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre de çocuk istismar türlerinden en ağır olanı cinsel istismardır. Avrupa’da her beş çocuktan biri cinsel istismara maruz kalırken⁵, çocukları pornografi malzemesi yapan yayıncıların bulunduğu internet sağlayıcıları verilerine bakıldığında ABD %51 oranla başta olmak üzere onu %14, 9’la Rusya, % 11.7’le Japonya, %8.8’le İspanya, % 3.6’yla Tayland, % 2.1’le de Güney Kore takip etmektedir.⁶ Türkiye’de de çocuk istismarı ve taciz olaylarının yılda 100 bini geçtiği, Adalet Bakanlığı’nın verilerine göre yılda ortalama 7 bin çocuğun cinsel olarak istismar edildiği belirtilmektedir.⁷ Dünya Sağlık Örgütü’nün, dünya genelinde yaptırdığı son istatistiklere göre yaklaşık 150 milyon kız ve 73 milyon erkek çocuğun cinsel şiddete maruz kaldığını tahmin edilmektedir.⁸

1. Çocuk Cinsel İstismarı ve Tarihsel Süreci

Cinsel istismar, toplum tarafından kabul edilmeyen uygunsuz şehvet arzularının etkisi altında, cinsel doyum elde etme amacıyla yapılan tek taraflı çarpık ve bencil insan eylemlerini içerir.⁹ Finkelhor ve Brown, 18 yaşından küçük bir çocuğa kendinden 5 yaş veya daha büyük biri tarafından üstü kapalı

⁴ Çocuk haklarını korumaya yönelik, devletler uluslar arası boyutta çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. 20.11.1989’da Birleşmiş Milletler tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC - Convention on the Rights of the Child) kabul edilmiştir (UN, 1989). ÇHS’nin 34.üncü maddesinde şu ifade yer bulmaktadır: “Üye taraflar çocukları, cinsel tacizin bütün çeşitlerine karşı koruyacağını taahhüt eder. Bu amaçlar çerçevesinde üye taraflar, çocukları aşağıda belirtilen hususlardan korumak için bütün ulusal, iki taraflı ve çok taraflı tedbirleri alacaklardır:

- çocukların yasadışı cinsel eylemlere katılmaması için gerekli önlemler
- çocukların yasadışı cinsel içerikli soularda ve fahişelikte kullanılmaması
- çocukların sömürücü bir şekilde pornografik sunu, sov ve materyallerde kullanılmaması.”

ÇHS Madde 19’da da “Üye taraflar çocukları ailelerden, çocuk bakıcılarından veya çocuğun bakımını üstlenen herhangi bir şahıstan, fiziksel ve aklı şiddetten, yaralanmadan ve kötüye kullanmadan, ihmalci ve kayıtsız davranıştan, kötü davranma veya sömürüden, cinsel tacizin bütün çeşitlerinden korumak için gerekli kanuni, yönetimsel, sosyal ve ekonomik bütün önlemleri alacaklardır.”

1996 yılında, Stockholm’da düzenlenen “Çocukların Cinsel ve Ticari Sömürüsü” isimli Birinci

Dünya konferansında da, benzer konulara ele alınmış; ülkelerin çocuk pornografisi (bulundurma da dahil) ve diğer yasadışı cinsel eylemleri içeren pornografi, çocuk ticareti ve çocuk fahişeliği konularında aracılık edenlere, satış veya alım yapanlara yönelik suç fiili oluşturmak için ulusal kanunlarını güçlendirmesi, geliştirmesi ve kanun maddelerini uygulaması gerektiği vurgulanmıştır (CSEC, 1996).

⁵ Bu veri, Avrupa Konseyi genel sekreter yardımcısı Maud de Boer Buquicchio’nun vermiş olduğu beyanattan alınmıştır.

⁶ Bu veriler, “İnternet İzleme Vakfı” nın hazırladığı rapora göre aktarılmıştır.

⁷ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=21077425> adresindeki Adalet Bakanlığının raporu üzerine veriler aktarılmıştır.

⁸ Bahar vd., 2009

⁹ TOPÇU, Sedat, 2009

veya açık şekilde zor kullanılarak yapılan herhangi bir cinsel faaliyeti çocuk cinsel istismarı diye tanımlarken; Kutchinsky cinsel istismarı çocuğun yetişkin veya yaşça oldukça büyük birisi tarafından cinsel tatmin amacıyla istismar edilmesi olarak ifade eder. Bifulco ise gelişimini daha tamamlamamış bağımlı durumdaki çocukların ve ergenlerin, tam olarak kavrayamadıkları veya bilerek kabul etmelerinin düşünülmeceği cinsel ilişkilere veya aile rollerine ilişkin sosyal tabulara zıt cinsel faaliyetlere karıştırılmaları olarak bir tanımlama yapmaktadır. Tanımlamaların çok sayıda olması nedeniyle karışıklığı ve tutarsızlığı önlemek için NCCAN (Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi'nin) 1991'de "Çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin cinsel tatmini için kullanılmışsa, çocuğun cinsel olarak istismarı olarak kabul edilir. Cinsel istismar diğer bir çocuk tarafından eğer bu çocuğun diğeri üzerinde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa veya bariz bir yaş farkı varsa da gerçekleştirilebilir." Tanımını benimsemiştir.¹⁰ Hukukumuzda da 18 yaşını doldurmamış kişi¹¹ çocuk olarak kabul edilerek, Türk Ceza Kanunu'nda (m103) "cinsel istismar deyiminden;

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır. " şeklindeki ifadeleri yer almaktadır.¹²

Türkiye'nin de imzalamış olduğu "Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi" 'nde de "çocuk" tanımı "18 yaşından küçük bir kişidir" şeklinde ifade edilerek; "çocukların cinsel suistimali ve cinsel istismarı" nın ne olduğuna söz konusu sözleşmenin 18 ila 23. maddelerinde belirtilen davranışlarda yer verilmiştir. ¹³ 18. Madde de yasal tedbir alınması gereken yani cinsel suistimal olan durumların, iç hukuk hükümlerine göre cinsel etkinlikler için yasal yaşa ulaşmamış çocukla yapılan cinsel etkinlikler olduğu belirtilerek bu etkinlikleri "baskı, zorlama ve tehdit kullanımı; aile içindekiler de dâhil olmak üzere, çocuk üzerindeki otorite, nüfuz ve tanınan güven konumunun kullanılarak istismarın gerçekleştirilmesi; ya da aklı veya fiziki engellilik ya da bağımlılık durumu başta olmak üzere çocuğun savunmasız durumundan yararlanarak istismarın gerçekleştirilmesi." diye sıralamıştır.

Çocuklara yönelik cinsel istismarın ilk uygarlık savaşları zamanında saldırılar için bir fırsat olarak yapıldığı kaydedilmektedir. Demause' nin yaptığı tespitlerde yüzyıllar boyunca savaşlarda çocuklara önce tecavüz edildiği sonra da öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Ortaçağda da bu durum devam etmiştir. Tıp tarihinde hekimlerin zührevi hastalıkların tedavisi ve mikrobun emilmesi için bir kere çocuk ile cinsel ilişkide bulunmayı önerdiklerine dair kayıtlar bulunmaktadır. BM raporlarına göre bu inanış hâlâ özellikle Güney Afrika bölgesinde

¹⁰ BAYRAKTAR, Mustafa, 2009

¹¹ 5237 Sayılı Çocuk Kanunu Koruma Kanununun m3

¹² BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin 1.maddesi uyarınca; TCK m103

¹³ Türkiye Cumhuriyeti adına TC Hükümeti 25/10/2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanan "Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi", 25.11.2010 tarihinde meclisimizde kabul edilerek, 10.12.2010 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 6084 numaralı kanun ile uygulanmasına başlanmıştır. Sözleşmenin 18. maddesi cinsel istismar, 19. maddesi çocuk fuhuşu ile ilgili suçları, 20. maddesi çocuk pornosu ile ilgili suçları, 21. maddesi Çocuğun pornografik eserlere katılımı ile ilgili suçları düzenlemektedir.

hüküm sürmektedir. Eski Arap tıp kitaplarında da bir kimsenin hastalığını iyileştirmek için en iyi şeyin bir bakirenin kızlığını bozmak olduğu ve depresyon ile cinsel iktidarsızlık için de aynı çarenin önerildiği bildirilmektedir. Antik çağ'da Yunan savaşçıların henüz ergenliğe erişmemiş erkek çocuklarını hi-maye etmek için ya da sevgili olarak tutmak için yanlarına aldıkları anlatılmaktadır. Hristiyanlık ve Müslümanlık dinlerinin etkisi ile bu konularda bir nebze değişme yaşanmışsa da 16. yy Floransa sokaklarında geçimini fuhuş ile kazanan kız ve erkek çocukların varlığı göze çarpmakta, 18. yy da Londra'da çocuklarla cinsel ilişkide bulunmanın cinsel yolla bulaşan hastalıklara iyi geldiğine dair inancın devam ettiği gözlenmektedir. 19 yy.da da İngiltere ve ABD'de tarla ve fabrikada çalışan çocuklara karşın pek çok cinsel suç işlendiğine dair kayıtlar vardır. Aynı yüzyılda Güney Amerika'da zorla köle kızların tecavüz ve de zorla doğum yapmaya maruz bırakıldığı ve Londra'da fuhuş için çocukların ticari meta haline getirildiği bilinmekle beraber, 20 yy da da bu sorun devam etmiş, Çinli kızlar fuhuş için para karşılığı satılmaya devam edilirken, çocuk hizmetçiler tutarak bu hizmetçilerin cinsel taciz için uygun oldukları da ifade edilmiştir. Bu dönemlerde özellikle mağduru, "katılımcı kurban", "seks suç-lusu" olarak görme eğilimi var olmakla beraber, durumun "kurbanın algısı" olduğunun ifade edildiği zamanlar da olmuştur. ¹⁴

Sadece aile dışında değil aile içinde de çocukların tacizi (ensest) görül-mekle beraber, tarihsel açıdan bakıldığında Peru, Mısır ve Japonya'da kraliyet ailesinin saflığını korumak için bu yolun meşru olarak kullanıldığı görülmekte-dir. Sofokles'in Kral Oidipus Tragedyasında Oidipus'un istemeden babasını öldürdüğü sonra da öz annesi ile evlendiği ve Oidipus'un bu gerçeği öğrendik-ten sonra gözlerini kör ederek kendisini cezalandırdığı anlatılır.¹⁵ İlk çağ kavimlerine baktığımızda Bankların öğretilerinden o çağlarda ensestin meşru olduğu anlaşılmakta ve Eski Yunan mitolojisinde de iki tanrı kardeş olan Zeus ile Hera ile Eski Mısır papirüslerinde yer alan Uzi ve Osiris'in cinsel ilişkide bulunmalarının doğal olduğu anlatılmaktadır. Roma imparatorluğu döneminde de Kral Guarthigirmus'un kızı ile evlenip çocuk sahibi olduğu belirtilmektedir. İskoçya'da bilinen en eski kavimlerden biri olan Dikten'lerde üvey oğulların üvey annelerinden çocuk sahibi olmaları, erkeğin kız kardeşiyle beraber olması normal bir eylem olarak görülmüş, aynı şekilde Mısırlıların da eski dönemde kardeşler arası evlilikleri yeğledikleri papirüs metinlerden anlaşılmıştır. Fira-unların da kardeşleriyle evlenmelerinin tanrısal sığata en uygun evlilik olarak kabul edildiği bilinmekle beraber, Perulular ve Hawaiiilerin de kan saflığını korumak için bu tip akraba evliliği yaptıkları ifade edilir. ¹⁶

2. Pedofili (= Sübyancılık) ve Ensest

2.1. Pedofili

Pedofili, Türkçe'de "çocuk sevgisi" anlamına geliyorsa da tam karşılığı "sübyancılıktır". Pedofili, genel olarak yetişkinlerin çocukları kullanma eğilimi şeklinde ifade edilmesine karşın, Dünya Sağlık Örgütü bu durumu, bir yetişki-nin (18 yaş üzeri bir kişinin), ergenlik dönemi öncesindeki (12 yaşın altındaki birine) yönlendirdiği cinsel davranışlar olarak tanımlamaktadır.¹⁷ Çoğu pedofil

¹⁴ ZİYALAR, 1998

¹⁵ POLAT, 2001

¹⁶ <http://www.kriminoloji.com/ensest.htm>

¹⁷ Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre ise pedofili'nin kriterleri üç unsur üzerinden tanımlanmıştır (APAS 2003): En az altı aylık bir süre zarfında, ergenlik çağına henüz gir-memiş çocuk veya çocuklara (genellikle 13 yaş ve altı) karşı, cinsel fantezi duyma, cin-

evli ve hatta çoğu çocuk sahibi olmakla beraber farklı sebeplerden ötürü pedofili davranışları gösteriyor olabilmektedirler. Pedofili davranışı fiziksel olmayıp sadece teşhircilik, cinsel ilgi düzeyinde kalabilmekte olduğu gibi, az sayıdaki vakada rastlanılmış olsa da cinsel organ ile cinsel ilişki düzeyine kadarki eylemlere kadar varabilir.¹⁸ Bu davranışı gösteren kişileri belli şekilde kategorize etmek pek sağlıklı olmayacağı gibi günlük yaşamlarını rahatlıkla devam ettiren bireyler olarak görülmektedirler. Bunun en güzel örneği; pedofiliyi savunan ve bunun suç olmasına karşı çıkan derneklerde 2000 dolayında ebeveyn ve psikologdan oluşan üyelerinin bulunmasından görülmektedir.¹⁹

Pedofil tipleri saplantılı cinsel istismar suçluları ve gerilemiş cinsel istismar suçluları²⁰ olarak genel iki başlığa ayırabileceğimiz gibi; farklı bir sınıflandırma ile kişilikleri olgunlaşmamış pedofiller, sonradan olma pedofiller, koşullanmış pedofiller, psikopat pedofiller diye de ayırabiliriz.²¹ Bu sınıflandırmaların içeriklerini incelediğimizde belli bir psikolojik baskı veya herhangi bir etken ile sonradan pedofil davranışları gösterenler ile cinsel sapma yaşamış ve de saplantılı olarak ergenlik döneminden beri 13 yaşın altındaki çocuklara bu yönde ilgi duyan kişiler karşımıza çıkmaktadır. Bu durumdan da anlaşılacağı gibi her pedofilin cinsel istismarda bulunduğunu, çocuklara yönelik cinsel istismarda bulunan her kişinin de pedofil olduğunu ifade edemeyiz. Yine de genel olarak, bu kişilerin özelliklerindeki benzerlikleri ortaya koymak istersek, çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu, tutucu, evlerinde cinselliğin pek konuşulmadığı, eşi veya sevgilisi ile cinsel hayatında bazı problemleri olan ve de yaşadığı doğru yönlendirilmemiş cinsel uyarılma süresinde de heyecana bağlı sıkıntı, başarısızlık, güçsüzlük yaşayan bireyler olarak nitelendirilebilir. Dönemsel olarak gerilemiş pedofili davranışı gösteren kişilerde ise alkol kullanımı, uyuşturucu madde kullanımı gibi bazı etkenler de sebepler arasında yer alabilir ki, bu kişiler diğer pedofil suçlularında görüldüğü gibi durumun sürekliliğini arzu etmezler. Bazı nedenleri de göz önüne alacak olursak bir çok pedofil vakasında görülen, suçluların yarısından çoğunun çocukluk döneminde bir cinsel istismara maruz kaldığı, ayrıca çoğunluğunda 6 yaşından önceki bir dönemde beyin sarsıntısı hikâyesinin görüldüğü, eğitim düzeylerinin düşük olduğu, so-

sel eylemde veya zorlamada bulunma, 2.Kişinin, psikolojik sorunları nedeniyle bu tür bir eylemde bulunması, 3.Eylemi gerçekleştiren kişinin, en az 16 yaşında olması ve çocuktan en az 5 yas büyük olması. Coulborn Foller ise cinsel istismarı temas içermeyen, cinsel dokunma oral-genital seks, interfemoral ilişki, seksüel penetrasyon, cinsel sömürü, başka istismar türlerini de içeren cinsel istismar olarak 7'ye ayırmaktadır.

¹⁸ Akyüz cinsel istismarı bedensel temas içeren ve içermeyen olarak ikiye ayırırken, Gökçe ise cinsel istismarı, "Dokunma olmaksızın yapılan istismar", "Dokunmanın varolduğu istismar olguları", "Şiddet kullanılarak yapılan istismarlar" olarak üçe ayırmaktadır. (AKDOĞAN, H., 2005)

¹⁹ Pedofiliyi savunan dernekler: İngiltere'de PIE (Pedophile Information Exchange) ve Rene Guyon Society'dir. Bu ve buna benzer gruplar özellikle internet üzerinden tanışıp örgütlenerek, çocuk pornosunun yayılması ve de paylaşılmasında etkin rol oynadıkları gibi, çocuklara cinsel ilgi besleyen kimselerin birbirini desteklemek ve pedofilinin yasal kabulü için de çalışmalar göstererek "toplumsal baskı ve suçluluğu uyandıran şiddet ve düşmanlığı azaltmak için çocuklar, sevecen yetişkinlerle seks ihtiyacındadırlar." gibi veya "8 yaşından önce seks ya da çok geç" benzeri sloganlarla çocukların da cinsel hakları olduğunu ve enest ile cinsel istismarı sınırlandıran yasaların kaldırılması gerekliliğini savunmaktadırlar. (TOPÇU, Sedat, 2009)

²⁰ Pedofili için, bir yetişkinin 13 yaşından küçük bir çocuğa yönelmiş cinsel ilgisinden bahs olunmasına rağmen ergenlik döneminde de görülebilen gerilemiş cinsel istismar suçluları küçük çocuklarla değil akranları ile cinsel ilişki kurma eğilimindedir.

²¹ FINKELHORD, 1986

runlu bir aile geçmişinin olduğu, başka bir deyişle anne modelinin ruhsal sorunları olduğu, genetik yatkınlığının bulunduğu, düşük zeka düzeyine sahip olduğu verilerde göze çarpmaktadır. (ayrıca zeka düzeyi düşüğe istismar edilen çocuğun yaşının da düştüğü görülmüştür)²² Asıl pedofili davranışında öne çıkan olgu ise, kurbanını seçmede gösterdikleri stratejidir. Tercihe bağlı olan pedofili vakalarında genellikle belli aşamalar gözetilir ve de çocuğun yakın çevresine girerek arzu gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu aşamalar, yaklaşma stratejisi, risk ölçümü ve fiili gerçekleştirme sırasıyla gerçekleştirilir.²³ Böylelikle pedofil başlangıçta çocuğun yaşantısına girerek onun kabul alanına dahil olmuş olur; çocuğun beğenileri ve ilgilerine yönelir; çocuğu ona alışmasından sonra temas ve diğer isteklerine uygun eylemlerine geçer. Pedofili suçluları bilgi çağının unsurlarının gelişmesi ile internet üzerinden çocuklarla sohbet edip, onlarla tanışarak hatta daha sonra buluşmayı da teklif ederek ve yine internet vasıtasıyla yayılarak büyüyen çocuk pornosu ve ticareti ile daha da büyük tehdit oluşturmaktadırlar. İnternet güvenliğinin gerekli ölçüde olmaması ile internet vasıtasıyla kandırılma imkânı yüksek olan çocuklara erişimin kolay olması ve internet üzerinden pornografik resim, video vb. materyallerle sohbet odaları gibi çocuklarla birebir ve denetimsiz iletişim kurulabileceği ağların çokluğu ve gizli şekilde bunlara ulaşmak isteyen kişilerin erişimine rahatlıkla sunulabilmesi hem bundan maddi kazanç sağlayanlar²⁴ için hem de bundan cinsel haz alanlar için yarar sağlamaktadır.

2.2. Ensest

Ensest kelimesinin Türkçe karşılığı “fücur”dür, Latince aslı ise sıfat olarak pis, kirlenmiş, uygunsuz, iffetsiz kelimelerinin karşılığında da kullanılmaktadır.²⁵

Bu kavramın tanımı ile ilgili farklı ifadeler varsa da toplumumuzda hukuken ve dini açıdan nikâh düşmeyen kişiler arasında yaşanan cinsel etkinlik ve cinsel içerikli davranışlar anlamında kullanılmaktadır. Bu kavramın tanımında önemli iki unsur dikkati çeker; öncelikle ensest kapsamında kimlerin bulunduğu, ikincisi de hangi davranışların bu anlamda değerlendirilebileceğidir. Bazı yazarlar annelerin, eşlerini bu olaya ittikleri ve annelerin sorumlu olduğunu ifade edip, kız çocuklarının da suçlu olduklarını çünkü baştan çıkarmaya çalıştıklarını söylemişlerdir ki bu görüşler o dönemlerde kabul görürse de geçerliliğini artık yitirmiştir.²⁶ Ensest insanlık tarihinde eskiden beri yer almasına karşın anaerkil toplum yapısından ataerkil toplum yapısına geçilirken iki temel kavramın etkisinin yoğun olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi baba rolünün iktidar tutkusu ve ikincisi dölün devamıdır. Cinsel istismar, çocuklarda en zor tespit edilen şiddet türü olmasıyla beraber ensest vakaları da çocukların cinsel istismar türleri içinde tespiti en zor olanı ve de hem aile hem de çocuk tarafından ifade edilmesi en güç olanıdır. Bu yüzden bu konu ile ilgili çalışmalar ve de veriler hep eksik kalmıştır. Lakin yapılan çalışmalarda ensest vakalarında da okşama ve genel uyarılardan başlayan, sek-

²² TOPÇU, Sedat, 2009

²³ POLAT, Oğuz, 2007

²⁴ Bu tip kazançların büyüklüğü sebebiyle zayıf, fiziksel olarak yetersiz ve bağımlı statülerinden dolayı, çocukları çok kolay şekilde porno, fuhuş vb. ticari pazarlar içine sokabilmektedirler. Çocukların bu durumları yanında HIV virüsü sahip olmamaları da seks için çocukların tercih edilmesi sebepleri arasında da yer almaktadır.

²⁵ POLAT, 2007

²⁶ TOPÇU, 2009

süel aktiviteye kadar devam eden eylemlerin olabildiği görülmektedir.²⁷ Enseste konu olan suçlu kişiler arasında genelde babaların önde olduğu, annelerin enseste bulunmasının nadir olduğu saptanmıştır. Kardeşler arasında, baba-oğul arasında, ensest ilişkiler görülüyorsa da en çok görülen baba-kız arasında yaşanandır. Genellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde meydana gelen bu durumda bazı etkenler ön planda olabilir. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak: Babanın uzun bir ayrılıktan sonra eve dönmesi, eşin kaybedilmesi, çevreden kopukluk, alkolizm, evlilik sorunları, cinsel yetersizlik korkusu, psikopati, vb.²⁸ Ensest görülen ailelerle ilgili olarak, az toplumsallaşmış oldukları, ebeveynlerin de ensest kurbanı oldukları, annenin kendi ebeveynleri ile bazı sorunlarının olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.

3. Cinsel İstismar ve Tacizin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Psikiyatristler ve gelişim psikologları küçük yaş dönemlerinde çocukların yaşadıklarını unutmadıklarını ve bu dönemdeki olumsuzlukların telafisinin olmadığını ifade etmektedirler. Böyle bir sorunla karşılaşan çocukta geri dönüşü olmayan sorunlar vuku bulmaktadır. Bunların başlıcalarını listelemeye çalışırsak şu şekilde sıralayabiliriz:

- Travma
- Travma Sonrası Stres Sendromu
- Damgalama, Ayıplama, Utanma
- Suçluluk Hissi
- Düşük Benlik Algısı
- Öfke Duyma
- Histeri
- Cinsel Davranış Bozukluğu
- Cinsel Saldırganlık
- Bilişsel Çarpıtma ("Dünya kötü bir yer" vb. düşünceler)
- İntihar Düşüncesi
- Kaygı-korku Bozukluğu
- Değersizlik Hissi
- Yeme Bozuklukları
- Eşcinsellik
- Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı
- Fuhuşa Yönelme
- Depresyon²⁹

4. Türkiye'deki Durum

Türkiye'de konu ile ilgili istatistiki bilgiler 1970 yılından itibaren toplanmaya başlanmıştır ve bu konuda bazı araştırmalar yapıyor olsa bile her yıl ne kadar çocuğun bu suça maruz kaldığı yine de bilinmemektedir.³⁰ Yapılan araştırmalara ve adli verilere göre;

Kızların cinsel istismara maruz kalma oranlarının %85,

²⁷ OATES, 1991

²⁸ ZİYALAR, 1998

²⁹ SOKULLU-AKINCI, 2008

³⁰ AKBAŞ, 2011

Erkeklerin cinsel istismara maruz kalma oranlarının %15 'tir.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların;

- % 30'u nun 2 ile 5 yaş aralığında;
- % 40'ının 6 ile 10 yaş arasında;
- % 30'unun ise 11 ile 17 yaşları arasında³¹ olduğu ifade edilirken,

Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarla ilgili davaların 2010 verilerine göre

- 12-15 yaş aralığındaki 1052 erkek, 48 kız çocuğun
- 15-18 yaş aralığındaki ergenlerden 2129 erkeğin, 71 kızın sanık olduğu³² göze çarpmaktadır.

SHÇEK'in 2010 verilerine göre yurtlarda koruma altında bulunan çocuklardan % 10, 3'ü ensest mağduru, %7'si de cinsel istismar mağduru olduklarından dolayı himaye edilmektedirler.³³

Mor Çatı Derneği'nin verilerine göre ise kendilerine başvuran ensest mağdurlarından edinilen bilgiye göre % 58'i babası, %17'si öz ağabeyi, %8'i amcası-dayısı, % 6'sı kuzeni, % 6'sı üvey babası, % 4'ü de üvey abisi tarafından istismar edilmiştir. Bu olgularda cinsel tacizin süresi bir yıldan onyedi yıla kadar değişmekle beraber, en kısa süren taciz süresi "bir kez" % 2 oranında, en uzun süren taciz süresi "on yedi yıl"ın ise % 10, 5 oranında gerçekleştiği gözlenmiştir.³⁴

5. Risk Altındaki Çocuklar

Çocuğu istismar eden kişi diğer bölümlerde de ifade edildiği üzere en yakınlarından biri olabileceği gibi herhangi bir yabancı kişi de olabilir. Aynı şekilde çocuklarımızın hepsi için mağdur olma ihtimali her zaman bulunmaktadır. Yine de yaşanmış -bildirilmiş- olgulara baktığımızda,

- 6 yaş civarında ve kız çocuğu olan,
- Arkadaş çevresi olmayan,
- Aile içinde ve okulda sorunlar yaşayan,
- İzole olmuş veya fonksiyonsuz bir ailede yaşayan,
- Kız ise biyolojik babalarından ayrı yaşamakta olan,
- Ailesinde alkol ve uyuşturucu kullanımı olan,
- Düşük sosyo-ekonomik sınıfta bulunan,
- Annesi genç bir erkekle evli olan,
- Annesi gece çalıştığından babası veya üvey babası tarafından bakımı üstlenilen,
- Benlik algısı düşük olan,
- Yetişkinlerle aynı odayı paylaşan,
- Ebeveynlerinin geçmişinde cinsel taciz ve istismar bulunan,
- Düşük zekâ ve eğitim düzeyine sahip olan,
- Baba sevgisinden uzak olan,
- Uzun müddet annesinden ayrı yaşayan,
- Ebeveynlerinin geçmişinde intihar veya suç girişimi bulunan,

³¹ NTV, 2006

³² Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Kayıtları

³³ SANDALCI, 2002

³⁴ SEZGİN, 2003

- Cinsel eğitimi cezacı bir tutumla kazandırılan,
- Anne ile yakınlık ilişkisi kuramayan³⁵ çocukların daha fazla risk altında olduğu ifade edilmektedir.³⁶

6. Çocuk Cinsel İstismarına Karşı Önleyici Programlar

Çocukların korunması için, cinsel taciz ve de istismara maruz kalmadan önce önleyici programlar geliştirilmesi, bunların hızla uygulanmaya başlanması; bu konudaki hukuk kurallarının daha iyi düzenlemelerle desteklenmesi ve de çocukların bu normların koruyuculuğu altına alınması kadar elzemdir. Çocuğun cinsel istismarını önleme amaçlı birincil düzey çalışmalar, örgün eğitim kurumlarında ve risk altında olduğu düşünülen grup çocuklara yapılacak olan bilinçlendirme çalışmalarıdır. İkincil düzey önleme çalışmaları ise toplumdaki risk gruplarının belirlenerek buradaki güvenliğin sağlanması, çocuğun korunması, istismar edilmiş çocuğa desteğin sağlanması yasal düzenlemelerin yapılmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesidir. Üçüncül önleme çalışmalarına göre birincil önleme çalışmalarının daha etkin olabileceği belirtilmiştir³⁷ lakin daha bu konuda yapılan çalışmalar hakkında fazla veri elde edilemediği gibi, tüm ülkelerde düzenli olarak öngörülmüş eğitim uygulamalarına rastlamak da zordur ve birçok ülkede bu konuya yönelik çalışma bulunmamaktadır. Bizim ülkemizde de disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmemiş olması ve bu eğitimi verebilecek nitelikteki kişilerin yeterli sayıda bulunmaması eğitim ve okul odaklı önleme çalışmalarının istenilen düzeyde olmasını sağlamamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da cinsel istismarın sanıldığından fazla sıklıkta ortaya çıktığının anlaşılmasıyla yetmişli yılların ortasından itibaren eğitim odaklı önleme çalışmalarının uygulanmaya başladığını görülmektedir. Özellikle feminist bakış açısına sahip olan Florence Rush ve Judith Herman 80'li yıllarda bu çalışmalarında, Amerika toplum yapısının erkeklerin kadın ve çocuk üzerinde egemen olan ve güç kullanan bir biçimde olduğunu ve bu nedenle istismarla sık sık karşılaşılacağını ifade ederler. Toplumsal farkındalığın artmasıyla 80'li yıllarda ve daha çok sonlarında bu konuda profesyonel ve ampirik çalışmalar ivme kazanmıştır. Özellikle bu çabalar Kuzey Amerika ülkelerinde cinsel istismarın önlenmesine yönelik programların ortaya çıkmasıyla kendini göstermiştir.³⁸ Ülkemizde kullanılmamasına karşın gelişmiş ülkelerde bireylerin küçük yaşlardan başlayarak cinsel istismardan korunabilmeleri ile ilgili farklı isimler altında (örn; kişisel güvenlik ya da iyi dokunuş kötü dokunuş gibi eğitim programları) okul temelli beceri eğitimi programlarının uygulanarak, bireylerin cinsel istismara karşı uyanık, bilinçli ve donanımlı olmalarının sağlanması hedeflenmektedir. ³⁹ Ayrıca yapılan araştırmalarda⁴⁰ okul temelli cinsel istismardan korunma programına katılan üniversite öğrencilerinin, katılmayanlara oranla yarı yarıya daha az istismara maruz kaldıkları rapor edilmiştir. Okul temelli cinsel istismara karşı oluşturulmuş programlar

³⁵ POLAT, Oğuz, 2007

³⁶ Tekrarlamak gerekirse bu şekildeki bir sınıflandırma yapmak sadece bu veya bu durumlara benzer konulardaki çocukların mağdur olacakları anlamını taşımamakta, maalesef ki tüm çocukların mağdur olma riskleri bulunmaktadır. Sıralanan bu özellikler sadece yüksek risk altındaki çocukları işaret etmektedir.

³⁷ ÇEÇEN, 2007

³⁸ Boles, 2003

³⁹ ÇEÇEN, A.Rezan, 2007

⁴⁰ AKBAŞ Turan vd, 2011

farklı farklı yapılandırılmış olsa da uygun olmayan yetişkin davranışı, yetişkin tarafından herhangi bir şey vaat edildiğinde ya da hediye verilmek istediğinde direnç gösterme, ortamdaki çabucak ayrılabilme ve olayı güven duyduğu birine söyleme, gizlememe ya da saklamama temalarına sadık kalmıştır. Özellikle ABD’de her yaş döneminde görülen bu eğitimlerde oturumlar, kitaplar ve uygulamalar, beceri kitaplarından çalışmaların sağlanması, filmler, drama, tiyatro, sınıf tartışmaları, rol oynamalar yapılarak, böyle bir durumla karşılaşıldığında kuralların belirlenmesine yönelik daha çok bilişsel davranışsal odaklı etkinlik ve programlar geliştirilmiştir. Bu programlarla halkın bilinçlendirilmesi ve küçük yaştan itibaren cinsel istismara karşı becerilerin kazanılması sağlanarak, cinsel istismarın rapor edilme oranının %30'lara kadar yükseldiği, yani insanların bunu açıklamakta daha cesaretli davrandıkları ortaya konmuştur. Ülkemizde de 3-6 yaş çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalarda⁴¹, annelerin üçte birinin çocuklarına cinsel istismarla ilgili bilgiler öğrettiğinin açığa çıkmış olmasına karşın, bu oran çok düşük olmakla beraber birçok ebeveyn bu bilgilerin okullarda öğretilmesinden yana olduklarını ifade etmektedirler. Ebeveynlerin bu isteklerinin altında genelde çocuğa doğru bilgiyi doğru şekilde aktaramama korkusu yatmaktadır.

Avrupa’da da yaklaşık olarak her beş çocuktan birinin istismar kurbanı olması sebebiyle Avrupa Konseyi’nin başlattığı “Beşte Bir” (“One In Five”)⁴² kampanyası altında “İç Çamaşırı Kuralı” (“Underwear Rule”) kapsamında eğitici film, ebeveynlerin çocuklarına okumaları için bir hikâye kitabı, ebeveynlere konu ile ilgili yol gösterici el kitabı ve posterler ile halka yönelik bir önleyici eğitim programı oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışmalar İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca dillerinde olmak üzere internet üzerinden materyaller yolu ile ücretsiz olarak sunulmaya başlanmıştır.⁴³

7. Türkiye’deki Önleyici Eğitim Programları

Türkiye’de de çocukların cinsel istismarına yönelik önleyici çalışmalar yapılmakla beraber, bunlar genellikle Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) çatısı altında ve genellikle rehberlik öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı iki yıldır (2009-2010 eğitim öğretim yılından beri) birinci sınıfa yeni başlayan öğrencilerin velilerine verdiği derslerin içeriğinde “İstismar ve İhmal” diye bir konuya da yer vererek, rehberlik uzmanları tarafından sunulan bu dersin içerisinde “Çocukların Cinsel İstismar ve Tacizi” hususunda da ebeveynleri bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda kendi içinde veya bazı vakıflar aracılığıyla (YÖRET vb.) da bu konuda rehberlik öğretmenlerine yönelik seminerler ve toplantılarla hizmet içi eğitimler ile bu konuda öğretmenlerin gelişimi amaç edinilmiştir. Ayrıca, her okulun kendi rehber öğretmen (ler)i tarafından gerek görüldüğü takdirde öğrencilere yönelik bu konu üzerine yapılan çalışmalarda (konferans, seminer, sohbet, vb.) ve yine ilköğretim birinci sınıfların okula başladıkları hafta bu kademeye yönelik yapılan eğitim çalışmalarında öncelikle öğrencilerin bilinç düzeylerinin artırılması amaç edinilmiş ikincil amaç olarak da olası bir istismar durumunda da ne yapacakları hususunda bilgilendirmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır.⁴⁴

⁴¹ Yalın, Kerimoğlu ve Erman (1995)

⁴² http://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/default_en.asp

⁴³ <http://www.underwearrule.org/>

⁴⁴ Bu bilgiler MEB bağlı devlet okullarında çalışan rehberlik öğretmenleri ve de MEB İstanbul ili ARGE birimindeki görevlilerle yapılan mülakat şeklindeki görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmaların temelinde etkili ve işe yarar programların geliştirilebilmesi, anne ve babaların eğitilmesi, ebeveynlerin ve uzmanlarla işbirliği yapmaları önem arz etmektedir. Bu sebeple, eğitimle beraber ailenin çocuğa öğretmesi gereken bilgiler şöyle sıralamaktadırlar:⁴⁵

a. Cinsel organları yaralandığı ya da hastalandığında, yalnız doktorların veya anne babalarının (kendisine yardımı dokunabileceğine güvendiği kişilerin) dokunabileceği öğretilmelidir.

b. Kendilerini cinsel açıdan kötüye kullanmak isteyen kişilere "hayır" demeleri öğretilmelidir.

c. Rahatsız olacakları herhangi bir biçimde, kendilerine dokundurtmama hakkına sahip oldukları öğretilmelidir.

ç. Cinsel yönden kötüye kullanıma kalkışan biriyle karşılaştıklarında oradan hemen uzaklaşmaları öğretilmelidir.

d. Cinsel yönden kötüye kullanma, istismar veya tacize maruz kalmaları halinde, hiç bir zaman bunun kendi suçları olmadığı öğretilmelidir.

e. Cinsel organlarına dokunan bir büyük ile ilgili "sır" saklamamaları öğretilmelidir. Bunun kötü sır olduğu ifade edilmelidir.

f. Cinsel yönden kötüye kullanıma kalkışan birisi ile karşılaştıklarında yüksek sesle bağırmaları ve karşı koymaları öğretilmelidir.

g. Cinsel kötüye kullanıma kalkışan biriyle mücadele etmede "vurma, tekme atma" gibi davranışların yanlış olmayacağı öğretilmelidir.

ğ. Cinsel yönden kötüye kullanıldıklarını kime (anne ve babaya) ve nasıl anlatacakları öğretilmelidir.

h. Cinsel organların anatomik isimleri doğru olarak öğretilmelidir. Cinsel yönden kötüye kullanıldıklarını bildirdiklerinde bazen yetişkinlerin inanmadıkları anlatılmalıdır.

Genel olarak MEB'in yaptığı çalışmalarda da yukarıda sayılan unsurların öğrenciye ve ebeveynine kazandırılmasına yönelik ders içerikleri hazırladığı ifade edilebilir.

8. Türkiye'de Önleyici Eğitim Programlarının Yapılandırması İçin Öneriler

Önceki kısımlarda anlatılan tüm hususlar incelendiğinde, konuya yönelik önleyici nitelikteki eğitim programları tasarlanırken şu şekilde bir düzen izlenmesi yararlı olacaktır:⁴⁶

A. Eğiticilerin Eğitimi

B. Ebeveynlere Yönelik Eğitimler

a. Doğum Öncesi Eğitim

b. Doğum Sonrası Eğitim

C. Çocuklara ve Ergenlere Yönelik Eğitimler

a. Mağdur Olmayı Önlemeye Yönelik Çalışmalar

b. İstismarcı Olmayı Önlemeye Yönelik Çalışmalar

Ç. Çocuklar İle Çalışan Kişilerin Eğitimi

⁴⁵ Yalın vd.

⁴⁶ AKBAŞ ve SANBERK'in kitabında da koruyucu eğitimin nasıl yapılabileceği yol gösterici olmaktadır.

8.1. Eğiticilerin Eğitimi: Bu konuda eğitimleri verecek eğiticiler eğitilerek, bu eğitim programlarında gerekli bilgileri hem çocuklara, hem velilere nasıl anlatabilecekleri ve de bu konuları nasıl ders planlarının içinde uygulanabilecekleri yatmaktadır. Konunun farklı kısımlarını ele alan uzman tarafından yeterli donanıma sahip hale eğitimler sayesinde getirilmelidirler.

8.2. Ebeveynlerin Eğitimi: Akşam, haftasonu kursları şeklinde okulda eğiticiler tarafından verilecek şekilde dersler tasarlanarak doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde farklı kurlarla, cinsel istismar da dahil olmak üzere, çocuklar yönelmiş olan tüm suçlar için (şiddet, taciz, istismar...) genel bir eğitim programı içinde, ebeveynlerin çocuklarına doğru cinsellik algısını nasıl kazandırabilecekleri ve de çocuklarının bilinç düzeylerini nasıl geliştirebilecekleri, cinsel suç mağduru olmaktan çocuklarını nasıl koruyabilecekleri ve de çocukların dönemselsel gelişim özelliklerini tanıyarak mağdur olan çocuğu nasıl anlayabilecekleri ile çocukların yasal hakları hakkındaki bilgilerin aktarımı yapılmalıdır. Ayrıca bu tip eğitimlerin çocuklarının gelişim dönemlerini bilen anneler-babalar sayesinde özellikle enstest vakalarının yaşanmaması için de önleyici olabileceği öngörülebilir.

8.3. Çocuklara ve Ergenlere Yönelik Eğitimler: Bu eğitimler çocuklara okul öncesi dönemden itibaren verilmeye başlanarak, her gelişim düzeyine uygun tasarlanan materyaller ile desteklenerek sunulmalıdır. Eğitim bir süreç sonunda davranışları kazandırabildiğinden belli eğitim süreci boyunca devamlılık dahilinde bu konularda materyaller tekrar edilmeli ve de farklı düzeylerde bilgilendirilmeler yapılmalıdır. Okul öncesinde çocuk bilşsel olarak daha az geliştiğinden daha simgesel ve de örtük şekilde "cinsellik" algısını zedelemeyen öğretim materyalleri tasarlanmalıdır. Ayrıca, okul öncesi eğitim programlarının yanında, ilköğretim, ortaöğretim kademelerinde de bu konulara haiz özel programlar yapmanın yanında konusuna uygun derslerde (örneğin, ilköğretimdeki beden imgesinin tanınmasını amaç edinen ünite) ilgili kazanımların çocukların kazanılması için öğretmenlerinin eğitim programlarına bu konular monte edilmelidir. Bu eğitimlerde,

- Cinsel organların isimlerinin doğru şekilde öğretilmesi,
- Cinselliğin ne olduğu,
- Doğru cinsel etkileşimin nasıl sağlandığı,
- Kendisine kimlerin ve nasıl dokunabilecekleri,
- İyi ve kötü sınırların ne olabileceği, güvenebileceği kişilerin tayini,
- Cinsel istismarın ne olduğu,
- Kimlere ve nelere karşı dikkat etmesi gerektiği,
- İstismara uğradığında ne yapması gerektiği,
- Çocuk olarak hakları ve yükümlülükleri gibi konular üzerinden eğitim programları tekrar düzenlenmelidir; ve bu konularda onları koruma görevinin yetişkinlerde olduğu belirtilmelidir. Çocuklara doğru ve yanlış ifadeleri dikte etmekten ziyade, yapılmaması ve yapılması gibi öğütlerin ötesinde sınırları bilmeleri, hem mağdur olmamalarını sağlayabileceği gibi, gelecekte de suç işleyen konumunda olmamaları açısından önem arz etmektedir. Çünkü çocuklarda yasaklanana karşı gelişen merak veya çok fazla ifade edilen olguların algularında normalleşmesi gibi süreçlerin olması da tehlike arz etmektedir. Bu sebeple eğitimler, her çocuğun bir mağdur adayı olabileceği gibi, bir suçlu adayı da olabileceği unutulmadan geliştirilmelidir.

8.4. Çocuklar İle Çalışan Kişilerin Eğitimi: Çocuklar ile çalışan birçok meslek grubu bulunmasına rağmen bunların içinde öncelikli olanlar öğretmenler, sosyal hizmetler uzmanları, bakıcılar, doktor ve hemşirelerdir. Çünkü

hem olguların tespiti hem de durumun daha çabuk anlaşılması için bu meslek grupları lokomotif görevindedir. Özellikle faal olarak öğretmenlik yapan ve birebir çocuk ile etkileşim kurulan meslekleri icra edenlere ve öğretmen adaylarına, konuyla alakadar dersler verilmesi, hem çocuğun eğitiminde yararlı olacak hem de bu tip vakaların tespiti ve de açığa çıkmasına yardımcı büyük rol oynayacaktır. Çünkü çocukların, genellikle doktora götürülene kadar istismar edildiklerinin anlaşılması göstermektedirler ki, bu aşamadan önce ebeveynin veya onunla yakın temas halinde olan veya çokça vakit geçiren öğretmenlerin vb. kişilerin olayların farkına varma düzeyleri oldukça düşüktür. Bu konudaki bilinçlendirilmeler, siyah sayıları daha aza indirgeyecektir. Aynı zamanda eğitim programlarında şu anda bulunmayan konuya ilişkin bazı etkinlikler, okumalar, oyunlar –özellikle de okul öncesi ve ilköğretim kademesinde görev alan öğretmenlere düşmektedir. İyi bir öğrenme sürecinde sıkça tekrarin pekiştirme görevi üstlenmesinden dolayı, öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilip çalışmalar yapmaya yöreklendirilmeleri önem arz etmektedir.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Çocukların sağlıklı yaşam haklarının korunması, onları mağdur olmaksızın koruduğu gibi ilerde birer suçlu olmalarını önlemekten de geçmektedir. Adalet Bakanlığının 2010 yılı verilerine göre cinsel suç işleyen 12-15 yaş aralığında 1052 erkek, 48 kız sanık bulunmakta iken, 15- 18 yaş aralığında ise 2129 erkek, 71 kız sanık bulunmaktadır. Ayrıca 2009 verilerine göre “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar” kapsamında Çocuk Mahkemelerinde 274 mahkûmiyet kararı çıkmıştır.⁴⁷ Çocukluklarında cinsel istismara uğrayanların yaklaşık %56’sının, ilerleyen zaman dilimlerinde pedofil özelliği gösterdiği ifade edilmekle beraber, pedofili vakalarında birçoğunun bu durumu göstermesinin ergenlik döneminde başladığı ve tedavisinin mümkün olmadığı⁴⁸ Bu da durumun daha vahim başka bir yönünü de göstermektedir. Çocuklarda yanlış cinsel algıların oluşmasında; yazılı ve görsel basının etkileri, internet üzerinden gelen olumsuz ve bazen de yasal olmayan içerik ve iletişimlerden korunmaların yeterli olmamasının, ulusal veya uluslararası düzeydeki bazı tanınmış ve çocuklar üzerlerinde etkisi yüksek olan ünlü kişilerin cinsel obje olarak gösterilmesinin de payı olduğu bazı psikologlar tarafından da ifade edilmekle beraber, bu durumların çocuklar üzerindeki olumsuz sonuç ve etkileri de yadsınmamalıdır. Bununla beraber okul, aile vb. kesimlerde de doğru bir algının oluşmasına yardımcı tutumların bulunmaması; çocuğun, kendisini yargılamayan, güven duyabileceği yetişkin modelleri bulamaması ve yalnızlaşması hem mağdur olmasını kolaylaştırmaya hem de suçlu olmasını kolaylaştırmaya zemin hazırlayabilmektedir.

Eğitimle bazı konuların aşılması, mağdur olmalarını önlemeye yönelik olmakla beraber, mağdur oldukları vakit de maruz kalacakları sorunları en aza indirmeyi amaç edinmektedir. Bilinç düzeyi yüksek, haklarını ve sorumluluklarını da bilen, sınırların nereden başlayıp nerde bitmesi gerektiğinin ölçüsünü kendisi çizebilen çocuklar, olası durumlarla karşılaşmasalar bile kendine güven duyan bireyler olarak yetişeceklerdir. Bunun için eğitim odaklı yapılacak programların yeni yapılandırılacak hukuki düzenlemelerle beraber yürütmesi ve daha sağlam adımlar atılarak daha aktif çalışmaların artırılması için gayret gösterilmesi gerekmektedir. Önerilen önleyici eğitim kademeleri düzenlenerek, filmlerin, dizilerin, çizgi filmlerin, posterlerin düzenlenmesi halkın çokça kul-

⁴⁷ Bilgiler <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

⁴⁸ CANSUN, Ş. 2009

landığı iletişim kanallarında bazı eğitici öğelere -kisa sürelerle de olsa- yer verilmesine özen ve önem gösterilmelidir.

Türkiye'nin 2007'de imzaladığı ve 2010 yılında yürürlüğe giren "Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi"⁴⁹nin II. bölümündeki "Önleyici Tedbirler" kısmı (5. Madde) "Çocuklarla temas halinde çalışan kişilerin belirlenmesi, eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi", (6. Madde) "Çocuklara yönelik eğitim", (7. Madde) "Önleyici Müdahale Programları veya tedbirleri", (8. Madde) "Kamuya Yönelik Tedbirler", (9. Madde) "Çocukların, özel sektörün, medyanın ve sivil toplumun katılımı" olarak düzenlenerek önleyici eğitim vb. çalışmaların çok yönlü gelişimi öncelikli olarak amaçlamıştır. Bu anlamda ülkemizde de bu sözleşmeye uygun olarak yeni düzenlemeler ve çalışmaların olacağını önümüzdeki zaman dilimi içinde göreceğimizi umut etmekteyim.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, T., SANBERK İ., 2011, "**Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve Korumucu Eğitim**", Karahan Kitabevi
- AKDOĞAN, H., 2005, "**Çocuğun Cinsel İstismarı ve Türkiye'de Çocuk Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Çalışmalar**", Polis Bilimleri Dergisi
- AYKAÇ, Alper Can Çev.: "**CİNSEL SUİSTİMİLE VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI ÇOCUKLARIN KORUNMASINA DAİR AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ**", Avrupa Konseyi Antlaşmalar Serisi: No. 201
- AYRAL, Fatma, 2010, "**Çocukların Cinsel İstismarı Suçu ve Bu Suçla Mücadele**", Yalın Yayıncılık, İSTANBUL
- Barron I. G., Topping K. J., 2002, "**School-based Child Sexual Abuse Prevention Programs: The evidence on effectiveness**"
- Balkan Epidemiological Study on Child Abuse&Neglect, <http://www.becan.eu/> (Çevrimiçi, 03.12.2010)
- BAYRAKTAR, Mustafa, 2009, "**Çocuklarda Cinsel İstismar**" <http://www.adlitip.org/?p=28> (Çevrimiçi, 05.12.2010)
- BAHAR, Güve, vd., 2009, "**Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme**", Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4 (12)
- CANSUN, Şebnem, 2009, "**Toplumsal Cinsiyet Sorunlarının Türk Köşe Yazarlarınınca Algılanış Biçimi: Yeni Şafak Gazetesi Örneği**", Ankara Üniversitesi, KASAUM, Fe Dergi 1 (1)
- CEYLAN, Abdullah, vd., 2009, "**Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar**", Van Tıp Dergisi, 16 (4), ss.131-134
- Child Welfare Information Getway <http://www.childwelfare.gov/> (Çevrimiçi, 05.12.2010)
- Council of Europe http://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/OurCampaign/material_en.asp (Çevrimiçi, 25.11.2010)
- Council of Europe <http://www.underwearrule.org/> (Çevrimiçi, 25.11.2010)
- Council of Europe, http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Communication/Campaign/Stop-Sexual-Violence-against-Children/default_EN.asp (Çevrimiçi, 25.11.2010)

⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti adına TC Hükümeti 25/10/2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanan "Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi", 25.11.2010 tarihinde meclisimizde kabul edilerek, 10.12.2010 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 6084 numaralı kanun ile uygulanmasına başlanmıştır.

- ÇEÇEN, A.Rezan, 2007, “**Çocuk Cinsel İstismarı: Sıklığı, Etkileri ve Okul Temelli Önleme Yolları**”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 4
- ESEN, Dinçel, 2006, “**Ergenlik Dönemi Gelişim Dönemleri ve Psikolojik Problemler**”, Ankara Üniversitesi
- FINKELHORD, D. BARON L., 1986, **High Risk Children**, Sage Pub.
- GÖKER, Zeynep, vd., 2009, “**Cinsel İstismar Suçlusu Olarak Çocuk ve Ergenler: Olgu Serisi**”, Kandil 12,
- KARA, Bülent, BİÇER, Ümit, GÖKALP, Ayşe Sevim, 2004, “**Çocuk İstismarı**”, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 47
- KONANÇ, Esin, “**Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarı ve İhmali**”
- KRİMİNOLOJİ, <http://www.kriminoloji.com/ensest.htm> (Çevrimiçi, 30.07.2012)
- KURTAY, Derya, “**Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi**”,
- MEB, 2006, “**Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı**”
- NSPCC, <http://www.nspcc.org.uk/> (Çevrimiçi, 04.12.2010)
- OATES, 1991, “**Çocukların Cinsel İstismarının Kalıcı Etkileri**”, Çocukların Kötü Muameleden Korunması I.Ulusal Kongre, Ankara
- OVAYOLU Nimet, UÇAN Özlem, SERİNDAĞ Selver, 2007, “**Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri**”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2-4
- POLAND Scott, 2001, “**Okullarda Şiddet ve Gençlik**”, YÖRET Postası, 15
- POLAT, Oğuz, 2007, **Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-Tanımlar I**, Seçkin Yayıncılık, ANKARA
- Prevention and Treatment of Child Abuse <http://www.childhelp.org/> (Çevrimiçi, 05.12.2010)
- Prevent Child Abuse America, www.preventchildabuse.org (Çevrimiçi 04.12.2010)
- SOKULLU-AKINCI, Füsün, 2008, **Viktimoloji**, Beta yayınları, İstanbul
- T.C. Adalet Bakanlığı, <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/> (Çevrimiçi, 26.11.2010)
- Stop it Now, <http://www.stopitnow.org/> (Çevrimiçi, 02.12.2010)
- TOPBAŞ, Murat, 2004, “**İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk İstismarı**”, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 3
- TOPÇU, Sedat, 2009, **Cinsel İstismar**, Phoenix Yayınları, Ankara
- TOTAN, Tarık, 2007, “**Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimciler ve Ebeveynlere Öneriler**”, AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (2), ss.190-202
- TÜRKBAY Tümer, vd., “**Çocuk ve Ergenlerde Cinsel Kötüye Kullanım Klinik Bulguları, Olası Sonuçları ve Önleme**”
- UZUNAY, Yusuf, KOÇAK, M., 2005, “**İnternet Üzerinden Çocuk Pornografisi ve Mücadelede Yaşanan Sıkıntılar**”, Turkish Journal of Police Studies, 7 ss.97-116
- Violence Study, <http://www.violencestudy.org/> (Çevrimiçi, 05.12.2010)
- YALIN A., 1995, “**Okul öncesi çocuklarda cinsel istismarı önleme programı**” Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi; 2 (1), ss. 19-27
- ZİYALAR, Neylan, 1998, “**Çocukların Cinsel İstismardan Korunması Bir Eğitim Model Önerisi**”, İstanbul